

Na svoji zemlji

21. novembra leta 1948 je bila v Kinu Union v Ljubljani premiera prvega slovenskega povojnega celovečernega igranega filma. Na svoji zemlji. Film je gotovo nastal po naročilu Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije. Gre za partizanski film, ki so ga posneli večinoma pravkar demobilizirani partizani. Vse to je jasno in so zato odveč vsa globokoumna in skrivnostna namigovanja o tem, kdo, da je odločil, da film bo in kdo, da ga bo delal. Kako so stvari potekale, nam je nazorno pokazal prejšnji, po dolgem času spet pristno »leninistični« režim na Ministrstvu za kulturo. Kar še ne pomeni, da so vsi, ki so sodelovali pri nastajanju filma Na svoji zemlji zato sumljivi. Tako kot niso sumljivi vsi, ki so kaj posneli pod pravkar demokratično zamenjanim režimom. Celotisti, ki so se tokrat lotili česa politično naročenega, lahko iz tega izdelajo umetniško dostojni izdelek. Kot vemo, so pod totalitarnimi režimi stvari enostavne. Je oblast, je lojalno ljudstvo in so sovražniki. Dosledna politična drža pomeni zapor ali osamitev. To je bila Kocbekova usoda. Pramtrico takih ureditev poznamo iz zgodovine inkvizicije in grmad za heretike.

Film Na svoji zemlji bi lahko z nekaterimi zadržki uvrstili v slog socialističnega realizma. Kar še ne pomeni, da je umetniško brezvredna komunistična in proticerkvena propaganda. Kot so modro ugotovili še vedno čili in vitalni sodelavci pri filmu na slovesnosti v dvorani kinoteke, je propagande presenetljivo malo. Končno protagonist ni kašen brezmadežni komunist, ampak skeptik in omahljivec. Kot so ugotovili sodelavci (Štefka Drolc), se zato film čedalje lepše gleda. Saj, lepo staranje je zanesljiv znak kakovosti. Tistega, kar nam film sporoča, namreč ne določa nekaj fraz v slogu, da nam Trst odreka »združena reakcija« in ne preveč prijazno slikani domobranci. Iz filma veje trmasto ponosna vztrajnost, sporočilo, da smo obstali. In da hočemo obstati tudi naprej. Slovenskost filma v tri leta stari Jugoslaviji ni bila samoumevna (Aleksander Valič). Še manj sta bili Slovenija in slovenskost samoumevni za pravkar osvobojene Primorce. Zato je film Na svoji zemlji lahko nastal samo na Primorskem. Baška grapa je tako postala metafora za sicer malo, stisnjeno, revno in senčno, vendar kljub temu, ali celo prav zato, ljubezni vredno rodno grudo.

Film Na svoji zemlji je umetniški in logistični podvig. Gre namreč za prvi celovečerni igrani izdelek komaj nastale povojne, prvič polno profesionalne slovenske kinematografije. Največji očitek, ki ga lahko izrečemo filmu je njegova epskost, določena prenatranost, ki je prej izraz dolgo zadržane pripovedne sle, kot česa drugega. Sicer je film posnet, zmontiran in odigran s še danes prepričljivim profesionalizmom. In kaj je lahko tisto, kar je omogočilo ta čudež? Vemo, čudežev je zmožna samo ljubezen. Povezanost, ki je združevala ustvarjalce filma, tako tiste iz Ljubljane, kot one iz Baške grape.

Zgodovinskega pomena filma Na svoji zemlji se pravkar zamenjani vodje Ministrstva za kulturo seveda niso zavedali. Niso podprli dokumentarca o njegovem nastajanju. Podporo za film z naslovom Dotik so zato zagotovili prebivalci Baške grape sami. Zaradi lepe simbolike tega dejanja je tako skoraj moralo biti.

Igor Koršič

<http://www.vest.si/2008/11/26/na-svoji-zemlji/>